گۇما قىزىل قويى تولىشەك "اسىل" ەكەن

ـــــ شينجياڭنىڭ جەرگىلىكتى تولىشەك قوي تۇقىمىن بايقاۋدان ەستەلىك

شينجياڭنىڭ تارتىمدى حيكايالارى

□ انار بۇلت \ شينجياڭ گازەتىنىڭ ٴتىلشىسى ٴپاريزات ابدۇل

ٴومارابىلا توحتى جەم جەپ جاتقان 7 تۇياق قويىنا كوز الماي ريزالىقپەن قاراپ تۇر.

"مىنا مويىنىن سوزىپ تۇرعانى 'ناعاشى اجەسى'، اناۋ تۇرعان ۇلكەندەۋ تورتەۋى ونىڭ بالالارى، ال مىنا كىشكەنە ەكەۋى ونىڭ نەمەرەسى، بۇلار ٴۇش ۇرپاق"، گۇما اۋدانى چودا اۋىلى گولا قىستاعىندا تۇرمىس كەشىرىپ كەلە جاتقان ٴومارابىلا اسىلدارىن وسىلاي تانىستىردى.

اسىل ەمەي نەمەنە! ادامداردىڭ ەسكى ساناسىندا ادەتتەگى قوي جىلىنا ٴبىر رەت تولدەيدى، ٴار رەتتە ٴبىر قوزى ەرتەدى، ال ٴومارابىلانىڭ بۇل قويى ٴبىر رەتتە 4 قوزى ەرتەدى.

بۇل زايىرى قانداي قوي؟

"مۇنداي تۇقىم سيرەك كەزدەسەدى"! مال شارۋاشىلىق ماماندارى سول اراعا بارىپ سارابتاۋ جۇرگىزگەندە، اۋىز جاپپاي القادى.

بۇرىنداري جەرگىلىكتى ادامدار تاڭدانىپ جاتپايتىن، مۇنى تەك اتا ـ بابالارى باعىپ كەلگەن جەرگىلىكتى قوي دەپ بىلەتىن، مۇنىڭ باعالى تولىشەك قوي تۇقىمى ەكەندىگىن تانىپ جەتپەگەن ـ دى.

قازىرگى تاڭدا جەرگىلىكتى قويى بىردەن ايتۋلى عىلمي اتقا يە بولىپ، "گۇما قىزىل قويى" دەپ اتالدى.

6 ـ ايدىڭ 14 ـ كۇنى گۇما قىزىل قويى مەملەكەتتىك مال، ٴۇي قۇستارى گەنەتيكالىق بايلىعى كوميتەتىنىڭ تەكسەرىپ بەكىتۋىنەن، سارابتاۋىنان رەسمي ٴوتتى.

گۇما اۋدانى تاكلاماكان ٴشولى مەن قاراقۇرىم تاۋىنىڭ اراسىنا ورنالاسقان، قالتارىسقا جاسىرىنعان وسى شاعىن قىستاقتاعى "تولىشەك اسىلدى" ماماندار قالاي بايقادى؟ بۇل ٴبىر قىزىقتى حيكايا.

جۇپ قۇراپ، تۇس بولۋ بارىسىندا كەزدەيسوق بايقادى

"سول ٴبىر كۇندى ماڭگى ۇمىتپايمىن ـــ ول 2017 ـ جىلى 12 ـ ايدىڭ 13 ـ كۇنى. مەن گۇما اۋدانى چودا اۋىلىنا جۇپ قۇراپ، تۇس بولۋعا بارىپ، ۋاڭ شينچۋان، ٴمۇتاليپ ٴابدىقادىر قاتارلى ەكى كادىرمەن بىرگە جۇپ قۇراپ، تۇس بولعان ٴومارابىلانىڭ ۇيىندە تۇردىق"، ـ دەدى اۆتونوميالى رايونىدىق پارتكوم ۇگىت ٴبولىمىنىڭ ورىنباسار باستىعى قىزىركەلدى ٴابدىراحمان گۇما قىزىل قويىن العاش كورگەن كەزىن ەسكە الىپ.

مالشى وتباسىندا دۇنيەگە كەلىپ، اۋىل شارۋاشىلىعى، اۋىل ـ قىستاق قىزمەتىمەن ۇزاق ۋاقىت اينالىسقان قىزىركەلدىنىڭ ٴار وتباسىنا بارعاندا الدىمەن اۋلاسى مەن قوراسىن ارالاپ كورەتىن ادەتى بار ەدى.

"شينجياڭداعى ەگىنشى ـ مالشىلاردا قوي باعۋ ٴداستۇرى بار. قوراسىندا قوي بولماسا، تۇرمىستىڭ ٴلاززاتى ازايعان سياقتانادى"، ـ دەدى قىزىركەلدى.

قاراپايىم قورادا 7 ـــ 8 قوي بار ەكەن، اراسىنداعى ٴبىر ساۋلىقتىڭ ٴىشى ەرەكشە ۇلكەن كورىندى، تولدەيىن دەپ تۇر ما؟ ولاي ەمەس، تولدەۋگە تاياعان كۇننىڭ ۆزىندە دە ساۋلىقتىڭ ٴىشى مۇنداي ۇلكەن بولمايدى...

"قويىڭ اۋىرىپ قالعان با"؟ ـ دەپ سۇرادى قىزىركەلدى.

"جوق، تولدەگەلى تۇر، 4 قوزى تولدەيدى، سوندىقتان ٴىشى ۇلكەن".

"نە دەيسىڭ"؟ ـ دەدى قىزىركەلدى تاڭدانا. ٴومارابىلانىڭ ٴسوزى قىزىركەلدىنىڭ ساۋاتىنا اشىق سايىس جاريالاعانداي بولدى، ەلىمىزدە تولىشەك قوي وتە از كەزدەسەدى، حۇياڭ قويى مەن كىشى قۇيرىقتى حانياڭ قويى سياقتىلار بار، شينجياڭنىڭ جەرگىلىكتى قويى ادەتتە ٴبىر جىلدا ٴبىر رەت تولدەيدى، 4 قوزى تولدەۋ ەمەس، 3 قوزى تولدەۋ دە از كەزدەسەدى.

"قالجىڭداپ تۇرماعان شىعارسىڭ، جالپى 4 قوزى تولدەدى مە، الدە ٴبىر رەتتە 4 قوزى تولدەدى مە"؟ ـ دەدى قىزىركەلدى قازبالاي سۇراپ.

"ەكى رەت تولدەدى، ٴبىر رەتتە 4 قوزى، ٴبىر رەتتە 3 قوزى تولدەدى، وسى جولى 4 قوزى تولدەۋى مۇمكىن"، ـ دەدى ٴومارابىلا دەن قويا ساۋساعىمەن ساناپ كورسەتىپ.

"تورتەۋ! تورتەۋ"؟ ـ دەپ قايتالاي بەردى قىزىركەلدى. بۇل وتە كەرەمەت ەكەن.

قىزىركەلدى قوي قوراعا كىرىپ، ٴجۇنىنىڭ ٴتۇسى قىزىل قوڭىر، قۇلاعى ۇلكەن، تۇمسىعى دوڭەستەۋ كەلگەن قويعا تاپتەشتەي قارادى. ول وسى قويلاردىڭ سىرتقى بىتىمىنەن قاراعاندا، شينجياڭنىڭ جەرگىلىكتى قىلشىق ٴجۇندى قويىنا ۇقسايتىندىعىن، الايدا ۇقساماۋىتىنى، قۇيرىعى ساۋىرىنىڭ جوعارى جاعىنا دەيىن ايرىقتالىپ تۇراتىندىعىن، جەلىنى 3تە 4 قوزىنى تويعىزا الاتىنداي تولىسىپ تۇرعانىن بايقادى.

"تولدەگەنىن ٴوز كوزىممەن كورۋىم كەرەك! ولار تولدەۋدەن بۇرىن قايتپايمىن"، ـ دەدى قىزىركەلدى ٴشۇباسىز تۇردە.

"4 قوزى تولدەدى! تورتەۋ". سول جىلى 12 ـ ايدىڭ 15 ـ كۇنى تۇستە سىرتقا شىعىپ قايتىپ كەلگەن قىزىركەلدى باستاعان ٴۇش ادامعا ٴومارابىلا قۋانىشتى حاباردى كوتەرىڭكى داۋىسپەن جەتكىزدى.

جاڭا عانا تۋعان قىزىل قوڭىر ٴتۇستى قوزىنى كورگەندە، قىزىركەلدى قاباعات قۋاندى، راسىندا تورتەۋ ەكەن. ول ٴومارابىلانىڭ يعىنان قاعىپ تۇرىپ: "ۇيىڭدە باعىپ جاتقانىڭ مەملەكەتتىك 'اسىلى' ەكەندىگىن بىلەسىڭ بە؟ جاقسى باق"، ـ دەدى.

قىزىركەلدىنىڭ وسى قويلاردى اسىلعا بالاعانىنا ٴومارابىلا سەنەر ـ سەنبەسىن بىلمەدى. قىزىركەلدى دەرەۋ بۇرىن سەلبەستىك جاساسقان شينجياڭ اۋىل شارۋاشىلىق داشۋەسى حايۋاناتتار عىلمي شۋەيۋانىنىڭ پروفەسسورى جوكەن ٴانۋاشقا تەلەفون بەردى ٴارى ماڭىنداعى بارلىق كۇشتەردى جۇمىلدىرىپ، مەملەكەتتىڭ وسى "اسىلىن" قۇتقارۋعا ىشتەي بەكىندى.

جەرگىلىكتى قويدىڭ "گەن قۇپيا سيفرى" شەشىلدى

"تولىشەك قوي ما؟ اۋەلى قىلشىق ٴجۇندى قوي ما؟ ولاي ەمەس شىعار؟ ماعان الدىمەن سۋرەتىن كورسەتشى"، ـ دەدى تەلەفوننىڭ انا باسىندا تۇرعان جوكەن ٴوز قۇلاعىنا ٴوزى سەنبەي.

"مۇنداي جەرگىلىكتى تولىشەك قوي ەل ٴىشى ـ سىرتىندا وتە سيرەك كەزىگەدى، ٴبىز 30 نەشە جىل ماشاقاتپەن ىزدەدىك". سۋرەتتى كورىپ قاتتى تەبىرەنگەن جوكەن كەڭەسىنەن جۇگىرىپ شىعىپ، بۇل حاباردى بولىسۋگە اسىعادى. اكادەميادا بىرگە ىستەيتىن ليۋ ۋجۇن پروفەسسوردىڭ كەڭسەسىنىڭ ەسىگىن تارس ـ تارس قاعادى.

ايرىقشا تەبىرەنىستى كوڭىل كۇيىمەن سول كۇنى كەشتە جوكەن ليۋ ۋجۇنمەن بىرگە ايروپلانعا وتىرىپ، ودان اۆتوموبيلگە الماسىپ، گۇما اۋدانىنا جەتەدى.

جوكەن مەن ليۋ ۋجۇن وتباسىلارىن ارالاپ جەرگىلىكتى بۇقارانىڭ جاپپاي وسى قويدى باعاتىندىعىن، ٴبىر جىلدا 2 نەمەسە ودان دا كوپ تولدەيتىندىگىن، ەڭ كوپ بولعاندا 5 قوزى تولدەيتىندىگىن ۇعىسادى. مۇنداي قويدىڭ ٴجۇنىنىڭ ٴتۇسى ماۋسىمنىڭ وزگەرىسىنە قاراي وزگەرىپ تۇرادى ەكەن.

ولار وتباسىلارىن ٴبىر ـ بىردەن ارالايدى. ولار قىزىل قويعا تاڭىرقاسا، قىستاق تۇرعىندارى ولارعا تاڭىرقايدى. اتا ـ باباسىنان بەرى باعىپ كەلە جاتقان قويلارى ۇلكەن ماماندارىدى باۋراپ وتىر عوي.

جوكەن مەن ليۋ ۋجۇن 10 شارۋا وتباسىنىڭ قويىن تاڭداپ، دەنە ٴبىتىمى، ٴجۇنىنىڭ ٴتۇسى، تولدەۋ قاسيەتى، قوزىنىڭ قاتارعا قوسىلۋ جاعدايى جانە جەم ـ ٴشوپ بايلىعى سياقتىلاردى تەكسەرىپ، ۇلگى الادى ٴارى 2، 3 جانە 4 قوزى تولدەگەن 60 نەشە قويدىڭ قوزىسىن تاڭداپ الىپ، قوزى سانى مەن تەگى سياقتىلاردى ەستەلىككە الادى...

"ٴبىز بۇل ناسىلدە وزگەشە شۇعىل وزگەرەتىن گەن بار بولعاندىقتان، تولدەۋ سالىستىرماسى جوعارى بولاتىندىعىن بايقادىق"،ـ دەدى جوكەن.

ولارمەن بىرگە زەرتتەۋگە ات سالىسقان شينجياڭ اۋىل شارۋاشىلىق داشۋەسى حايۋاناتتار عىلمي شۋەيۋانىنىڭ ورىنباسار باستىعى، دوتسەنت يمىن سۇلايمان دا بار. وسىلايشا، باسباي قويى ماماني، قازاق قويى ماماني، قىزىل قوي ماماني ٴبىر اراعا باس قوسىپ، تىڭعىلىقتى عىلمي زەرتتەۋ قىزمەتىن باستادى.

ٴبىر جىل ۋاقىتتا كوپ تولدەيتىن گەندى تەكسەرۋ ـ سارابتاۋدان تولدەۋ قۋاتىن، ٴسۇت بەرۋ قۋاتىن، كوبەيۋ قۋاتىن تەكسەرۋ ـ سارابتاۋعا دەيىن، تابيعي كۇيەككە تۇسۋدەن تەڭ ۋاقىتتا كۇيتى كەلىپ، جاساندى جولمەن ۇرىقتاندىرۋ تەحنيكاسىن زەرتتەۋگە دەيىن... ولار قويلارعا ٴسابيدى كۇتكەندەي قاراپ، جۇزدەرى كۇنگە كۇيىپ توتىقتى.

شينجياڭ اۋىل شارۋاشىلىق داشۋەسى حايۋاناتتار عىلمي شۋەيۋانى ماماندارىنىڭ سارابتاۋىنا قاراعاندا، گۇما قىزىل قويى ٴوسىمتالدىعى، ٴسۇت بەرۋى، ەت بەرۋى جوعارى بولۋ، ۇيلەسىمتىگى كۇشتى بولۋ سياقتى ەرەكشەلىكتەرگە يە، ەل ٴىشى ـ سىرتىندا كوپ كەزىگە بەرمەيتىن جەرگىلىكتى اسىل قوي تابىنى سانالادى ەكەن. 2دەن تولدەيتىن گەنىنىڭ شۇعىل وزگەرىسىن زەرتتەۋ جەتىستىگى 2019 ـ جىلعى حالىقارالىق بەدەلدى ماۋسىمدىق جۋرنال «PeerJ» جۋرنالىندا جاريالاندى.

قىزىل قويعا اڭسارى اۋعان قىزىركەلدى 2018 ـ جىلى چودا اۋىلى لاڭگار قىستاعىنا بارىپ قىستاقتا تۇرۋعا ٴوتىنىش بەرىپ، 3 جىل تۇرادى. بۇل كەز ٴدال كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋدىڭ شەشۋشى مەزگىلى بولعاندىقتان، قىزىركەلدى ٴبىر جاعىنان، وتباسىلارىن ارالاپ گۇما قىزىل قويىن تەكسەرسە، ەندى ٴبىر جاعىنان، جەرگىلىكتى ورىنعا قىزىل قويدى عىلمي زەرتتەۋ وزەكتى توبىن قۇرۋ ٴوتىنىش مالىمەتىن تاپسىرادى ٴارى انحۋي ولكەسىنىڭ شينجياڭعا كومەكتەسۋ قولباسشىلىق شتابىنىڭ ٴبىر ميلليون يۋان شينجياڭعا كومەكتەسۋ قارجىلاي قولداۋىنا يە بولادى.

قوي ساتىپ الۋ گرۋپپاسىن قۇردى، 300 قىزىل قوي ساتىپ الدى، وزەكتى ٴناسىلدى تۇقىم جەتىلدىرۋ توبىن قۇردى... بارلىق ادام ماره ـ سارە بولىپ جاتقاندا، جاڭا ماسەلە بايقالدى: كولەمدەندىرىپ باققانىن كەيىن، قويلار ايقاسپالى جۇعىمدالىپ، ٴبىر جىلدا 40 نەشە قوي مەن قوزى شىعىن بولادى.

سول بىرنەشە كۇندە قىزىركەلدى مەن قىستاق تۇرعىندارى كۇن ـ ٴتۇن دەمەي قوي قورانى كۇزەتەدى. ٴبىر كۇنى جاسى ەگدەلەگەن ٴبىر قىستاق تۇرعىنى ولارعا جيدەنىڭ تىشقاقتا شىپا ەكەنىن، وسى رەتسەپتى سىناپ كورۋگە بولاتىنىن ايتادى. كاريانىڭ ٴادىسىن پايدالانعانىنان كەيىن، قويلاردىڭ ىندەتى اقىرى تىزگىندەلەدى.

چودا اۋىلى لاڭگار قىستاعى بىرتە ـ بىرتە قىزىل قوي شارۋاشىلىعىن دامىتا تۇسەدى: كۇندىك ٴونىم مولشەرى 30 توننالىق جەم ـ ٴشوپ مانەرلەۋ زاۋىدىن قۇرادى، سايكەستى ٴدارى ۋاناسى، ۇرىقتاندىرۋ پۋنكتى سياقتى مال شارۋاشىلىق ٴوندىرىسى نەگىزدىك قۇرىلعىلارىن قۇرىپ، 220دان استام ارىحيۆ تۇرعىزىلىپ، كارتچكالاندىرىلعان كەدەي وتباسىلارىنا 700دەن استام قىزىل قوي ساتىپ الىپ بەرىپ، 80نەن استام قورا سالادى.

2022 ـ جىلى اۆتونوميالى رايونىدىق مال شارۋاشىلىعى، مال دارىگەرلىگى مەكەمەسى گۇما قىزىل قويىن مەملەكەتتىك مال، ٴۇي قۇستارى گەنەتيكالىق بايلىعى قامباسىنا ەنگىزۋگە رەسمي ٴوتىنىش بەرەدى.

بيىل 2 ـ ايدا گۇما قىزىل قويىنىڭ گەنەتيكالىق بايلىعى مەملەكەتتىك مال، ٴۇي قۇستارى گەنەتيكالىق بايلىعى كوميتەتى كەڭەسى ۇيىمداستىرعان قوي كاسىپتىك كوميتەتى ماماندارىنىڭ ۇستىندە تەكسەرىپ سارابتاۋىنان ٴوتتى.

گۇما قىزىل قويىنىڭ تولىشەكتىك قۇنىن ارتتىردى

جاز باسىنداعى مۇجى قالاشىعى لاڭگار قىستاعىندا تىرشىلىك تىنىسى تاسىنداپ، شينجياڭ شيىۋي مۇياڭىرىن ەگىن، مال شارۋاشىلىعى عىلىم ـ تەحنيكا شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ قىزىل قوي جەتىلدىرۋ بازاسىنداعى كەڭ اۋماقتى الىپ جاتقان ولشەمدى قوي قوراسىندا قويدىڭ ماڭىراعان داۋسى ۇزىلمەيدى.

سەرىكتەستىكتىڭ قىزمەتكەرى ابدۋالي ابدۇكەرىم ٴتىلشىنى ەرتىپ جول بويى ٴبىر جاعىنان كورسەتىپ، ٴبىر جاعىنان تانىستىرىپ وتىردى، "بۇل ارادا باعىلىپ جاتقان قويدىڭ ٴبارى گۇما قىزىل قويى، ٴتۇسى كۇرەڭ كەلگەندەرى قوزىلار، ٴبىرازدان سوڭ ولارعا ۋاكسينا ەگىپ، سىرعاشا تاعىپ، ينفورماتسياسىن ەستەلىككە الامىز، انا جاقتاعى 2 ـ ٴنومىرلى ٴوسىرۋ قوراسىنداعى قويلاردى ٴسالدەن سوڭ ۋاناعا سالامىز"...

شينجياڭ اۋىل شارۋاشىلىق داشۋەسى حايۋاناتتار عىلمي شۋەيۋانىنان وقۋ تاۋسىقان ابدۋالي 2021 ـ جىلى 7 ـ ايدا شينجياڭ شيىۋي مۇياڭىرىن ەگىن، مال شارۋاشىلىعى عىلىم ـ تەحنيكا شەكتى سەرىكتەستىگىنە كەلگەن، "ٴار كۇنگى قىزمەتىم تولدەيتىن ساۋلىقتاردى قاراۋ، قوزىلاردى نوپىوسقا قوندىرىپ، ولاردى باعىپ ـ قاعۋ. اينا 5000 يۋان كىرىس كىرگىزەمىن".

"جەتىلدىرۋ بازاسى عىلمي زەرتتەۋ، ٴوسىرۋ، جاپپاي ٴوسىرۋ ٴبىر تۇلعالاندىرىلعان بازا، شينجياڭ اۋىل شارۋاشىلىق داشۋەسىمەن ۇزاق ۋاقىتتىق عىلىم ـ تەحنيكا سەلبەستىگىن جاساستىق". سەرىكتەستىكتىڭ زاۋود باستىعى ٴالي وسمان قول تەلەفونىنا ساقتاپ قويعان حۇجاتتاردى اشا قالعاندا، مۇنداعى قوزىلاردىڭ سانى، قوزىلاردىڭ جىنىسى، تۋىلعان ۋاقىتى سياقتى ناقتى ينفورماتسيالار شىعا كەلدى. قازىر جەتىلدىرۋ بازاسىنىڭ ەڭ ماڭىزدى قىزمەتى ـــ وزەكتى ٴتۇر ـ تۇپتى كەڭەيتىپ، گۇما قىزىل قويىنىڭ ەگىز تولدەيتىن، كوپ تولدەيتىن باسىمدىعىن ارتتىرۋ.

دوتسەنت يمىن ماقتانىشپەن بىلاي دەدى: "گۇما قىزىل قويىنىڭ توزىمدىلىك قۋاتى، دەرت ـ دەربەزگە قارسىلىق قۋاتى ٴبىرشاما كۇشتى، قورادا باعۋعا دا، دالادا باعۋعا دا بولادى. بىتىراندى ازىقتاندىرۋ شارت ـ جاعدايىندا ٴبىرشاما جوعارى ٴوسۋ قۋاتىن ساقتاي الادى. شارۋا وتباسىلارى بولەكتەپ باققان شارت ـ جاعدايدا دا گۇما قىزىل قويىنىڭ تولدەۋ مولشەرى 59%. 129كە جەتەدى. كولەمدەندىرە باققان شارت ـ جاعدايدا تولدەۋ مولشەرى 141.44%كە جەتەدى.

بۇل ساندى مالمەتتەر نەنى تۇسىندىرەدى؟

"بۇل گۇما قىزىل قويىنىڭ كوپ ٴتولدى، ەگىز ٴتولدى گەنىنىڭ جەتىلدىرۋ بولاشاعى بار ەكەندىگىن، بولاشاقتا شينجياڭدا، اۋەلى، بۇكىل ەلدە باسەكەلىك كۇشكە يە جالپىلاستىرۋعا بولاتىن جاڭا ٴتۇر ەكەندىگىن تۇسىندىرەدى".

يمىن ٴتۇسىندىرىپ بىلاي دەدى: باسقا تولىشەك قويلارمەن سالىستىرعاندا، گۇما قىزىل قويى جەمدى از جەيدى، ەتى مول، ۇقساس جاستاعى قويمەن سالىستىرعاندا ەتى، از دەگەندە، 10 كيلوگرام شاماسىندا كوپ بولادى.

ٴبىر جىلدىڭ الدىندا ٴومارابىلا ناۋقاستانىپ قالعاندىقتان، 5 قويىن امالسىزدان كورشى اۋىلداعى ٴبىر شارۋاعا ساتىپ بەرگەن بولاتىن. قويىن ساتىپ جىبەرسەدە قويلارىنىڭ تويىنباۋىنان الاڭداپ، كۇن ارالاپ ساتىپ بەرگەن ادامىنىڭ ۇيىنە بارىپ، قويلارىن كورىپ تۇردى، ٴسويىتىپ، ول 12 رەت باردى. "بيىل 1 ـ ايدا قويلارىمدى قايتا ساتىپ الەلدىم، ەندى الاڭسىز بولدىم. بۇل قويلار بالام سياقتى، قيا المايمىن"، ـ دەدى ول.

گۇما قىزىل قويىنىڭ تولىشەك ەكەندىگىنەن حاباردار بولعان سوڭ، نىلقى اۋدانى قاراسۋ اۋىلى جالىنعول قىستاعىنىڭ تۇرعىنى ٴنۇرالىم تۇرسىنقوجا دا بۇعان قىزىقتى.

"ٴبىر جولدا بىرنەشە قوزى تولدەيتىن جەرگىلىكتى قوي باعۋدى ويلاپ جۇرگەن ەدىم، اقىرى تاپتىم". ٴنۇرالىم گۇماعا بارىپ ون نەشە قوشقار، 60 ساۋلىق ساتىپ الىپ، بىلتىر وسى قويلاردى 100 جەرلىك قويمەن ۇرىقتاندىرعانىنان كەيىن 138 قوزى تولدەدى، "وسى قويلاردىڭ ۇيلەسىمشىلدىگى ەرەكشە كۇشتى".

گۇما اۋدانى اۋىل شارۋاشىلىعى، اۋىل ـ قىستاق مەكەمەسى پارتيا باسشىلىق گرۋپپاسىنىڭ شۋجيى، ورىنباسار مەكەمە باستىعى رىن يانجۇن مىناداي ەسەپ جاسادى: قازىر حوتان ايماعىندا "گۇما قىزىل قويىنىڭ" قوراداعى سانى 357 مىڭ 600، مۇنىڭ ىشىندە گۇما اۋدانىندا 182 مىڭ 400 بولىپ، 66 مىڭ 200 شارۋا وتباسىنىڭ يگىلىككە كەنەلۋىنە جەبەۋ بولدى. "كاسىپورىن + سەلبەستىك كووپەراتيۆى + شارۋا وتباسى" باعىمشىلىق ۇلگىسى قولدانىلعان سوڭ، گۇما قىزىل قويىنىڭ جىلدىق تولدەۋ مولشەرى 180 مىڭنان 270 مىڭعا ارتتى، بۇل باعىمشىلىق كاسىبىنىڭ پايداسىن 60% جوعارىلاتتى.

رىن يانجۇن بىلاي دەدى: اۆتونوميالى رايونىدىق گۇما قىزىل قويى گەنەتيكالىق بايلىعى ٴناسىلىن قورعاۋ الاڭى جانە وزەكتى جەتىلدىرۋ الاڭى، گۇما قىزىل قويىنىڭ گەنەتيكالىق بايلىق گەنى قامباسى سياقتىلاردى قۇرۋ ارقىلى گۇما قىزىل قويىنىڭ اتاعىن شىعارىپ، گۇما قىزىل قويىنىڭ تولىشەكتىك قۇنىن جوعارىلاتىپ، ٴتيپتى دە كوپ شارۋا وتباسىلارىنىڭ گۇما قىزىل قويىن باعۋ ارقىلى كىرىسىن ارتتىرىپ، بايۋىنا مۇمكىندىك جاسايمىز.

ەكىلىكتى جايپالاپ بەينە كاسكىندى كورىڭىز

(باسى 1 ـ بەتتە)

تۇرعىندار بالالارىن ەرتىپ، جەڭىل ساز بالشىق، قاتتى كارتون قاعاز، بوياۋ قارىنداش، قاتتى جەلىم سياقتى ماتەريالدارمەن بۇكتەمەلى جەلپۋىش، ايداعار قايىق سياقتىلاردى جاسادى. "بالاممەن بىرگە ايداعار قايىق جاساپ قۋانىشقا بولەندىم، دۋان ـ ۋ مەرەكەسى جونىندەگى بىلەردىمىز دە كوبەيە ٴتۇستى"، ـ دەدى ۋيسالدىڭ شەشەسى چيمانگۇل ازىز.

6 ـ ايدىڭ 22 ـ كۇنى تۇستەن بۇرىن التاي ايماقتىق مۇراجايدا "دۋان ـ ۋدىڭ ٴمان ـ ماعىناسىن ٴتۇسىنىپ، وتباسى ـ وتان سۇيىسپەنشىلىگىن نىعايتۋ" تاقىرىبىنداعى 2023 ـ جىلعى دۋان ـ ۋ مەرەكەسى جارمەڭكە قيمىلى وتكىزىلدى. ٴداستۇرلى كيىم كيگەن بالاقايلار «دۋان ـ ۋ: ايداعار قايىق تولقىتقان كوڭىل تەڭىزى»، «چۇي يۋان: قۇلپىرعان شىعىس وركەنيەتى»، «دۋان ـ ۋ اسەرى»، «دۋان ـ ۋ بالالار جىرى» سياقتى ولەڭ ـ جىرلاردى وقىپ، شايىنەككە جەبە تاستاۋ، سۋسىز جەردە ايداعار قايىق ايداۋ سياقتىلاردى سەزىندى.

"شەكەلەرىنە بوياۋ جاعىپ، قولدارىن شايىپ مايدانعا كىردى"، 6 ـ ايدىڭ 21 ـ كۇنى كورلا سالت ـ سانا، مادەنيەت مۇراجايى "حانفۋ كيىمىن كيىپ، بايىرعى اۋەنگە ەلىتىپ، مۇراجايدا دۋان ـ ۋ مەرەكەسىن وتكىزۋ" جەلىلەس قيمىلىن وتكىزدى. بەيزاتتىق مادەني مۇرالاردى ٴتۇسىندىرۋشى ۋاڭ سۇڭ اتا ـ انالار مەن بالالارعا جۇڭگوداعى "ٴيىستى تۇتانعىش مادەنيەتىنىڭ" داموۋىن ٴتۇسىندىرىپ، ٴيىستى تۇتانعىشتىڭ تاريحىن، ٴيىستى تۇتانعىشتىڭ تۇرلەرىن، سونداي ـ اق بايىرعى قوسپا ٴيىستى تۇتانعىشتى جاساۋعا جۇمسالاتىن ماتەريالداردىڭ سالىستىرماسى، ۇنتاق يلەۋگە جۇمسالاتىن ۋاقىت پەن كۇش سياقتى مازمۇنداردى تانىستىردى. وسىدان سوڭ، كوپشىلىك ۇستازدىڭ جەتەكشىلىگىندە وزدەرىنىڭ ٴيىستى تۇتانعىش تۇيىندىلەرىن جاساپ شىقتى.

قارامايلى قالاسى دۋان ـ ۋ مەرەكەسىنىڭ قويۋ مادەنيەت مازمۇنىن اسقاقتاتىپ، قالا تۇرعىندارىن جۇڭحۋانىڭ تاڭداۋلى ٴداستۇرلى مادەنيەتىنىڭ باۋرامدىلىعىن سەزىنۋگە جەتەلەپ، قالا تۇرعىندارىنىڭ رۋحاني، مادەني ٴومىرىن بايىتۋ ٴۇشىن، 6 ـ ايدىڭ 20 ـ كۇنىنەن 26 ـ كۇنىنە دەيىن "تاماشا دراما كورۋ"، "تەاتر تىڭداۋ"، "ەلەكتروندى مۋزىكا ساۋىعى"، "ٴدامدى تاعامداردان اۋىز ٴتيۋ"، "قياق كۇرىش سۇيىسپەنشىلىگىنە تولعان دۋان ـ ۋ" تاقىرىبىنداعى مادەنيەت ارقىلى حالىقتى تيىمدىلىك جاساۋ قيمىلىن ۇيىمداستىرىپ ورىستەتىپ، قالا تۇرعىندارىنىڭ ىشتەن جاڭا تۇرعىدان دۋان ـ ۋ مادەنيەتىنىڭ كورىكەمدىگىن سەزىنۋىنە مۇمكىندىك جاسادى.

"دۋان ـ ۋ سۇيىسپەنشىلىگى، كلاسسيك شىعارمالاردى وقۋ" تاقىرىبىنداعى زەرتتەي ۇيرەنۋ قيمىلى، "دۋان ـ ۋدا ٴدارى ٴيىسى بۇرقىرايدى، جۇڭگوشا ەمشىلىك سابيلەردىڭ كوڭىلىن نارلەندىرەدى" تاقىرىبىنداعى دۋان ـ ۋ مەرەكەسىندەگى زەرتتەي ۇيرەنۋ قيمىلى، "ٴار جىلى دۋان ـ ۋ مەرەكەسىن وتكىزىپ، ايدان امان، جىلدان ەسەن بولايىق" تاقىرىبىنداعى قولمەن ايداعار قايىق جاساۋ، 3 ولشەمدى ستەرەولدى قايىق جاساۋ قيمىلى، "ٴبىزدىڭ مەرەكەمىز ∙ داۋن ـ ۋ مەرەكەسى" ـــ قياق جاپىراعىنىڭ ٴيىسى اڭقيدى، وتانعا سۇيىسپەنشىلىك سارقىلمايدى" تاقىرىبىنداعى شينجياڭ ولەڭ ـ جىرلارى ارناماسى... دۋان ـ ۋ مەرەكەسى دەمالىسىندا شينجياڭ كىتاپحاناسى كوپتەگەن نەگىزگى تاقىرىپتىق قيمىل ورىستەتتى.

شينجياڭ كىتاپحاناسىنىڭ باستىعى ۋاڭ شۋگۋاڭ بىلاي دەدى: "دۋان ـ ۋ مەرەكەسىنە مول تاريحي مادەنيەت مازمۇنى سىڭىرىلگەن ٴارى بۇل بىرلەسكەن مەملەكەتتەر ۇيىمىنىڭ وقۋ ـ اعارتۋ، عىلىم، مادەنيەت ۇيىمى جاعىنان ادامزاتتىڭ بەيزاتتىق مادەني مۇرالارى ۋاكىلدىك تىزىمدىلارى تىزىمىنە ەلىمىزدەن ەڭگىزىلگەن تۇڭعىش مەرەكە. باي مازمۇندى مادەنيەت قيمىلدار ارقىلى كوپشىلىكتىڭ جۇڭگونىڭ ٴداستۇرلى مەرەكە مادەنيەتى جونىندەگى تانىمىن نىعايتىپ، كوپشىلىككە دۋان ـ ۋ مەرەكەسىنىڭ وزگەشە مادەنيەت باۋراعىشتىعىن ۇعىندىرۋدى ٴۇمىت ەتەمىز".

مەكەن ـ جايىمىز: ٴۇرىمجى قالاسى حوڭشيۋان سولتۇستىك جولى 500 ـ ٴنومىر، تاراتۋ ورتالىعى: 5593062، جارناما باسقارماسى: 8830000 پوچتا ٴنومىرى: 830028، ايلىق باعاسى 19 يۋان، جىلدىق باعاسى 228 يۋان